

*СОЛОМОНЮК Олександр Ярославович,
аспірант кафедри теорії держави та права
Національної академії внутрішніх справ*

Науковий керівник:

КРИВИЦЬКИЙ Юрій Віталійович,
*доцент кафедри теорії держави та права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент*

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ СУДОВОЇ ПРАВOTВOPЧOCTІ

Нині судова правотворчість потребує більш детального дослідження теоретико-правових питань, що стосуються методології судової правотворчості. Якщо аналізувати сучасний стан опрацювання методології судової правотворчості потрібно відмітити праці таких науковців як: М. Майданик, який досліджує особливості судової аргументації у процесі судової правотворчості, Б. Малишев, який зосереджує увагу на методологічних аспектах прецедентної форми права на прикладі Англії, Дж. Кабон, котрий аналізує витоки правової доктрини про судову правотворчість, Н. Гураленко – досліджує методологічні проблемами, що стосуються судової правотворчості та судового прецеденту в сучасній Україні, Н. Кузнецова, яка осмислює еволюційні погляди на судову правотворчість у правовій доктрині.

У цій науковій розвідці увага зосереджена на теоретико-правових питаннях судової правотворчості як з точки зору філософських, так і з теоретичних (наукових) засад, прийомів і методів.

Методологічний підхід – система принципів і методів пізнання як філософських, так і конкретнонаукових, що ґрунтуються на певних теоретичних положеннях, концепціях, парадигмах. Важливою особливістю методологічного підходу є спрямованість на отримання результату, що може мати практичне застосування. Для дослідження будь-якого об'єкта можна використати декілька методологічних підходів залежно від цілей і завдань, доступності методів і методик [1, с. 20].

Аналізуючи наукову юридичну літературу, є всі підстави, щоб стверджувати, що судова правотворчість є специфічним явищем юридичної дійсності, при цьому є нехарактерним для вітчизняної правової системи, відповідно свою специфіку має і методологія наукового дослідження такого явища. Істотним чином на визначення такої методології має вплинути прагматична юриспруденція, серцевиною якої й виступає судова правотворчість. На основі філософського принципу всезагального взаємозв'язку формулюється методологічний принцип-вимога наукового дослідження: аби уникнути однобічності у вивченні об'єкта, необхідно врахувати всі суттєві аспекти й зв'язки предмета. Цей принцип дозволяє уникнути таких крайнощів як софістика, що ґрунтується на висвітлюванні якоїсь окремої властивості предмета

незалежно від її суттєвості, та еkleктика, яка базується на об'єднанні багатьох різнорідних, внутрішньо непов'язаних між собою характеристик предмета. Недотримання принципу всезагального взаємозв'язку може стримувати розвиток науки, гальмувати розв'язання окремих її проблем. Розглядаючи сутність принципу всезагального універсального взаємозв'язку, слід мати на увазі передусім те, що у світі все пов'язано з усім. Предмети (або властивості й предмети, або властивості й відносини) можуть бути сполучені між собою будь-яким чином: безпосередньо або опосередковано (через десятки і тисячі проміжних ланок), випадково, внутрішньо або зовнішньо, за змістом або за формою, причинно або функціонально [2, с. 156]. На сучасному етапі розвитку соціогуманітарних наук, зокрема юридичної, вказаний принцип є універсальним, і за його допомогою можна дослідити та розкрити судову правотворчість.

Філософські засади, прийоми та методи ґрунтуються на основних положеннях індуктивного, діалектичного, раціоналістичного, феноменологічного, діяльнісного підходу (методу), відповідно до яких судова правотворчість розглядалась як явище, що постійно змінюється та розвивається. Досліджуючи теоретико-правові питання судової правотворчості з точки зору філософії в сукупності дозволить дослідити та виявити закономірності становлення та розвитку судової правотворчості, її усвідомлення та вдосконалення й запровадження в Україні.

Індуктивний підхід – процес судження, котрий досягає висновку, що при наявному стані знань є достовірний, але не гарантує його істинність. Індуктивний метод може бути спростований або узагальнений при наявності додаткових фактів. Інакше кажучи, індукція полягає у формулюванні закону, ґрунтуючись на обмеженому обсязі спостережень повторюваних подій. За допомогою цього підходу можна встановити основні ознаки судової правотворчості, судового правотворчого акта, сформулювати та виокремити теоретико-правові питання судової правотворчості та процедур судової правотворчості та виділити її види. У свою чергу діалектичний підхід – базується на загальному зв'язку явищ та їхнього розвитку, про протиріччя буття і мислення, перехід кількісних змін у якісні, перервах поступовості, перегонах, запереченні заперечення. На основі діалектичного підходу, судова правотворчість розглядалась як явище, що постійно розвивається. Засади діалектичного підходу загалом уможливають проведення наукових досліджень, в тому числі виявлення закономірностей становлення та розвитку судової правотворчості та її вдосконалення або запровадження в Україні.

Раціоналістичний підхід – ґрунтується на філософській точці зору, в основі якого лежить та наголошується першість і компетентність розуму, тобто логічного ходу міркування в пошуках правди (істини). На підставі цього підходу можна виділити основу судової правотворчості, тобто судову правотворчість становлять достовірні знання судді, які можуть виходити лише від розуму, і лише за допомогою розуму суддя повинен відігравати головну роль у поясненні фактів – і в онтологічному плані, і в планах пізнання або дії. Судову правотворчість можна сформулювати як дослідження правових проблем і спроба знайти відповідь, яка полягає в пошуках логічних доводів.

Феноменологічний підхід – в основі цього підходу лежить спеціальний метод феноменологічної редукції, яка здійснюється у два етапи: ейдичної редукції, на якому під сумнів ставиться цінність вихідного для багатьох наук вірування в реальність зовнішнього світу, і трансцендентальної редукції, коли під сумнів ставиться вірування в реальність [3, с. 41]. За допомогою цього підходу судову правотворчість можна відмежувати від офіційного правотлумачення судових органів, відмінною ознакою якого є закріплення інтерпретаційно-правових приписів. Також можливе виявлення прецедентної судової правотворчості, яке полягає у встановленні правової прогалини, що перешкоджає вирішенню судової справи, що у свою чергу дозволило уточнити поняття судового нормативно-правового прецеденту.

Діяльнісний підхід – базується на врахуванні єдності підсистем узагальнення інформації й інтерпретації, які функціонують у нероздільній цілісності, взаємозв'язках і взаємовпливах. Цей підхід дозволяє трактувати судову правотворчість як особливу юридично значиму діяльність, яка володіє суб'єктом, метою, активністю (діями суб'єктів), засобами, результатом. Так, за допомогою використання основних положень діяльнісного підходу судову правотворчість вдається розмежовувати (відмежувати) від інших типів юридичної діяльності, зокрема від судового правотлумачення.

Отже, методологію дослідження судової правотворчості можна визначити як сукупність наукових підходів, принципів, методів теоретичного та практичного осмислення судової правотворчості як феномену правової дійсності. Особливу увагу було звернено на те, що науковці не зосереджуються виключно на теоретичному пізнанні, але й намагаються дослідити явище через практичний досвід, що відповідає константам філософії прагматизму, при тому у прагматичній філософії, витоки якої знаходяться в емпіризмі, практичне пізнання взагалі переує теоретичному. Безпосередній досвід участі в судових процесах відіграє значну роль у розумінні смислів і сутностей як судочинства взагалі, так і судової правотворчості як одного з його проявів.

Список використаних джерел

1. Олійник Я. Б., Кононенко О. І., Мельничук А. Л. Методологічні підходи до вивчення формування та розвитку регіональних систем природокористування. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Географія*. 2012. Вип. 60. С. 20–24.
2. Конверський А. Є. Основи методології та організації наукових досліджень : навч. посіб. Київ, 2010. 352 с.
3. Сайфуліна Ю. В. Феноменологічний підхід щодо розуміння права. *Право і суспільство*. 2012. № 1. С. 40–44.